

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Administravimo departamentas
2022 11 17*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA TELIATNIKOV PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 51914/19)

SPRENDIMAS

9 straipsnis • Minties ir sąžinės laisvė • Nepagrįstas atsisakymas atleisti nuo karo tarnybos Jehovos liudytoją, nesutinkantį ją atlikti dėl religinių įsitikinimų • Alternatyvios tikrai civilinės tarnybos nebuvimas • Neužtikrinta teisinga interesų pusiausvyra

STRASBŪRAS

2022 m. birželio 7 d.

GALUTINIS

2022 m. rugsėjo 7 d.

Šis sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

SPRENDIMAS TELIATNIKOV PRIEŠ LIETUVĄ

Byloje *Teliatnikov prieš Lietuvą*

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Jon Fridrik Kjølbro,
teisėjų Carlo Ranzoni,
Egidijaus Kūrio,
Branko Lubarda,
Gilberto Felici,
Saadet Yüksel,
Diana Sârcu

ir *skyriaus kanclerio* Hasan Bakırcı,

atsižvelgdamas į:

peticiją (Nr. 51914/19) prieš Lietuvos Respubliką, kurią 2019 m. spalio 1 d. Teismui pateikė Lietuvos pilietis Stanislav Teliatnikov (toliau – pareiškėjas) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį;

sprendimą pranešti Lietuvos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) apie skundus dėl pareiškėjo atsisakymo atlikti karo tarnybą dėl įsitikinimų;

atsižvelgdamas į atsakovės Vyriausybės pateiktas pastabas ir pareiškėjo pateiktą atsakymą su pastabomis;

Europos teisės ir teisingumo centro, kuriam skyriaus pirmininkas leido įstoti į bylą, pateiktas pastabas;

po svarstymo uždaramame posėdyje 2022 m. gegužės 10 d.
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

IVADAS

1. Pareiškėjas skundėsi, *inter alia*, kad Lietuvos teisinis reglamentavimas, nustatantis atsisakymą atlikti karo tarnybą dėl religinių pažiūrų, pažeidė jo teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę, įtvirtintą Konvencijos 9 straipsnyje.

FAKTAI

2. Pareiškėjas gimė 1994 metais. Šiuo metu jis gyvena Konake (Izmiro provincija, Turkija). Jam atstovavo Londone (Jungtinė Karalystė) praktikuojantis advokatas S. H. Brady Heath ir Tune (Šveicarija) praktikuojantis advokatas H. Haykaz.

3. Vyriausybei atstovavo jos atstovė K. Bubnytė-Širmenė.

4. Šalių nurodytas bylos faktinės aplinkybės galima apibendrinti taip.

5. Pareiškėjas priklauso Jehovos liudytojų religinei grupei, pagal kurios įsitikinimus karo tarnyba, net ir beginklė, yra nepriimtina (žr. *Bayatyan prieš Armėniją* [DK], Nr. 23459/03, § 111, ECHR 2011). Be to, jis buvo paskirtas

SPRENDIMAS TELIATNIKOV PRIEŠ LIETUVĄ

į bažnytines patarnautojo (diakono) pareigas, jam suteiktas dvasininko statusas.

6. Vyriausybė nurodė, kad Lietuvoje Jehovos liudytojai yra registruota religinė bendruomenė (taip pat žr. šio sprendimo 34 punktą ir *Senovės baltų religinė draugija „Romuva“ prieš Lietuvą*, Nr. 48329/19, §§ 58 ir 59, 2021 m. birželio 8 d.). Šiuo metu Lietuvoje yra devynios valstybės pripažintos tradicinės religinės bendruomenės ir keturios religinės bendrijos; Jehovos liudytojai nėra viena iš jų.

I. PAREIŠKĖJO ŠAUKIMAS Į KARO TARNYBĄ

7. 2015 m. birželio mėn. pradžioje pareiškėjas buvo pašauktas į „privalomąją pradinę karo tarnybą“ pagal Karo prievolės įstatymo 5 straipsnį (žr. šio sprendimo 33 punktą).

8. 2015 m. birželio 15 d. pareiškėjas pateikė prašymą Lietuvos kariuomenės Dariaus ir Girėno apygardos 2-ajai rinktinei (toliau – karinė institucija), nurodydamas, kad jis yra Jehovos liudytojų religinės bendruomenės narys ir kad Biblijos mokymų išlavinta jo sąžinė skatina jį atsisakyti karinės tarnybos ar bet kokios alternatyvios tarnybos, jeigu ji kokių nors būdu yra valdoma ar prižiūrima karinių struktūrų arba jeigu ji kaip nors kitaip palaiko karinę veiklą. Pareiškėjas taip pat pažymėjo, kad yra religinės bendrijos dvasininkas (diakonas), ir rėmėsi Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punktu (žr. šio sprendimo 33 punktą), pagal kurį jis galėtų būti atleistas nuo privalomosios karo tarnybos ir nuo alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos. Tuo atveju, jei jo prašymas būtų atmestas, pareiškėjas prašė leisti atlikti alternatyvią civilinę tarnybą pagal Europos standartus, kuri nebūtų kontroliuojama, prižiūrima ar valdoma karinių struktūrų ir kurioje jis nebūtų verčiamas prisidėti prie karinių veiksmų ar kitaip elgtis prieš savo sąžinę.

Grįsdamas savo prašymą, pareiškėjas rėmėsi Konstitucijos 26 straipsniu (žr. šio sprendimo 32 punktą), Europos žmogaus teisių konvencijos 9 straipsniu, Teismo praktika, susijusia su karo tarnybos atsisakymu dėl įsitikinimų (pareiškėjas rėmėsi *Bayatyan*, minėta pirmiau), ir 2004 m. Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto pozicija (žr. šio sprendimo 44 punktą).

9. Tuo metu pagal Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą, taikomą kartu su Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 5 straipsniu (žr. šio sprendimo 34 punktą), dvasininkai buvo atleidžiami nuo karo prievolės, bet tik tuo atveju, jei jie priklausė vienai iš devynių Lietuvos „tradicinių“ religinių bendruomenių ir bendrijų, o Jehovos liudytojai nebuvo viena iš jų (žr. šio sprendimo 39 punkte nurodytą Konstitucinio Teismo nutarimą, kuriame pripažinta, kad ši išimtis prieštarauja Konstitucijai).

10. 2015 m. rugsėjo 7 d. karinė institucija priėmė sprendimą neatleisti pareiškėjo nuo privalomosios pradinės karo tarnybos.

11. 2015 m. rugsėjo 10 d. rašte karinė institucija paaiškino pareiškėjui, kad jo prašymas atleisti jį nuo privalomosios karo tarnybos Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu negali būti patenkintas, atsižvelgiant į tai, kad Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 5 straipsnyje Jehovos liudytojai neįtraukti į oficialiai valstybės pripažintų tradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų sąrašą. Karinė institucija taip pat pažymėjo, kad „pareiškėjo prašymas“ dėl alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos (tuo atveju, jei jis nebūtų atleistas nuo [karo] tarnybos), bus perduotas Karo prievolinkų prašymų atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą nagrinėjimo komisijai (toliau – Komisija, žr. šio sprendimo 38 punktą).

Karinė institucija galiausiai pažymėjo, kad Karo prievolės įstatyme numatytas ne tik atleidimas nuo privalomosios karo tarnybos, bet ir privalomosios pradinės karo tarnybos arba alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atidėjimas (įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 14 punktas ir 20 straipsnio 1 dalis). Vienas iš jos atidėjimo pagrindų yra tai, kad asmeniui, atliekančiam privalomąją pradinę karo tarnybą, būtų padaryta neproporcingai didelė žala. Pareiškėjui pateikus argumentuotą prašymą, jis būtų išnagrinėtas. Karinė institucija neatsakė į pareiškėjo prašymą leisti atlikti alternatyviąją civilinę tarnybą.

12. 2015 m. rugsėjo 7 d. įsakymu karinė institucija sustabdė šaukimo procedūras Kauno regione. Karo prievolinkai, pareiškę norą atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą, galėjo ją tęsti arba kariuomenėje, arba savanorių pajėgose (aktyviajame rezerve).

13. 2015 m. rugsėjo 15 d. pareiškėjas apskundė karinės institucijos 2015 m. rugsėjo 7 d. ir 2015 m. rugsėjo 10 d. sprendimus Krašto apsaugos ministerijai. Jis nurodė, kad, būdamas Jehovos liudytoju, negali atlikti nei karinės, nei alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos, jei ją kontroliuoja karinės struktūros. Jis taip pat teigė, kad buvo diskriminuojamas kaip netradicinės religijos dvasininkas, ir rėmėsi Konvencijos 9 ir 14 straipsniais.

14. 2015 m. spalio 23 d. Krašto apsaugos ministerija pritarė karinės institucijos sprendimams. Nors iš pareiškėjo dvasininko tapatybės liudijimo buvo matyti, kad jis yra aktyvus Jehovos liudytojų bendrijos narys, paskirtas patarnautoju (diakonu), ir turi dvasininko statusą, atsižvelgiant į reguliavimą, pagrįstą Konstitucijos 139 straipsniu (žr. šio sprendimo 32 punktą), Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą ir Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 5 straipsnį, nebuvo pagrindo jį atleisti nuo karo tarnybos, nes Jehovos liudytojai nepateko į tradicinių religijų kategoriją Lietuvoje.

15. Be to, dėl pareiškėjo prašymo būti atleistam nuo privalomosios pradinės karo tarnybos ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos karinė institucija taip pat nurodė Karo prievolės įstatymo 2 straipsnio 8 dalį, kurioje buvo pabrėžta Lietuvos piliečių konstitucinė pareiga atlikti karinę ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą.

II. ADMINISTRACINIS PROCESAS DĖL KARINĖS INSTITUCIJOS SPRENDIMŲ

A. Procesas Vilniaus apygardos administraciniame teisme

1. Šalių teiginiai

16. Pareiškėjas kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą. Savo patikslintame ieškinyje 2015 m. lapkričio 4 d. pareiškėjas teigė, kad kaip Jehovos liudytojų dvasininkas jis turėtų būti atleistas nuo pareigos atlikti tiek privalomąją karo tarnybą, tiek alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą. Pareiškėjas teigė patyręs diskriminaciją dėl to, kad Jehovos liudytojai nelaikoma tradicine religija Lietuvoje, ir rėmėsi Konstitucijos 26 ir 29 straipsniais, Konvencijos 9 ir 14 straipsniais bei Teismo sprendimu byloje *Löffelmann prieš Austriją* (Nr. 42967/98, §§ 47–55, 2009 m. kovo 12 d.). Jis taip pat paprašė administracinio teismo kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl galimos diskriminacijos, kylančios iš Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto ir Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 5 straipsnio.

17. Atsakydama į skundą, karinė institucija paaiškino, kad dėl pareiškėjo priimti sprendimai neturėjo jam realių teisinių pasekmių. 2015 m. rugsėjo mėn. karinė institucija jau buvo sustabdžiusi šaukimo procedūras, nes sulaukė pakankamai savanorių, pageidaujančių tarnauti kariuomenėje. Be to, tradicine nepripažįstamos religijos dvasininkas galėjo prašyti atidėti privalomąją pradinę karo tarnybą arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą laikotarpiui, kuriuo jis atlieka dvasininko pareigas.

18. 2015 m. lapkričio 17 d. pareiškėjas paprašė karinės institucijos nenagrinėti jo prašymo dėl „alternatyviosios civilinės tarnybos“, nes teisme buvo nagrinėjamas jo skundas dėl karinės institucijos atsakymo atleisti jį nuo „privalomosios karinės tarnybos“.

a) Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimas

19. 2016 m. rugsėjo 13 d. Vilniaus apygardos administracinis teismas pareiškėjo prašymu sustabdė bylos nagrinėjimą, kol Konstitucinis Teismas priims nutarimą panašioje byloje, taip pat susijusioje su Jehovos liudytoju. 2017 m. liepos 4 d. Konstitucinis Teismas priėmė nutarimą (žr. šio sprendimo 39 punktą).

20. Atnaujinęs pareiškėjo bylos nagrinėjimą, 2017 m. rugsėjo 20 d. administracinis teismas iš dalies patenkino jo skundą. Remdamasis bylos medžiaga, teismas nurodė, kad 2015 m. birželio 15 d. pareiškėjas raštu paprašė karinės institucijos atleisti jį nuo privalomosios karo tarnybos ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos, o jei šis prašymas būtų atmestas – leisti jam atlikti alternatyviąją civilinę tarnybą (žr. šio sprendimo 8 punktą).

21. Teismas pažymėjo, kad iš 2015 m. rugsėjo 7 d. karinės institucijos sprendimo matyti, jog ji „netenkino“ pareiškėjo prašymo atleisti jį nuo privalomosios karo tarnybos. Iš 2015 m. rugsėjo 10 d. aiškinamojo rašto taip

pat matyti, kad karinė institucija informavo pareiškėją, jog alternatyviosios krašto apsaugos civilinės tarnybos klausimą perduos spręsti Komisijai. Todėl karinė institucija „apskritai nepareiškė nuomonės“ dėl pareiškėjo prašymo leisti atlikti alternatyviąją krašto apsaugos civilinę tarnybą, nesusijusią su karinių veiksmų vykdymu ar palaikymu. Iš karinės institucijos sprendimų dėl pareiškėjo nebuvo aišku, ar jis turėjo teisę atlikti alternatyviąją krašto apsaugos civilinę tarnybą ir ar tokia tarnyba apskritai buvo galima. Be to, šiuose sprendimuose nebuvo jokių nuorodų į teisės normas dėl galimybės atlikti alternatyviąją krašto apsaugos civilinę tarnybą. Nors 2015 m. spalio 23 d. sprendimu Krašto apsaugos ministerija paliko galioti karinės institucijos sprendimus, ji taip pat neišreiškė savo pozicijos dėl alternatyviosios krašto apsaugos civilinės tarnybos. Todėl teismas nurodė karinei institucijai iš naujo išnagrinėti pareiškėjo 2015 m. birželio 15 d. prašymą. Teismas taip pat panaikino 2015 m. rugsėjo 7 d. karinės institucijos sprendimą ir 2015 m. spalio 23 d. Krašto apsaugos ministerijos sprendimą.

B. Bylos nagrinėjimas Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme

1. Šalių teiginiai

22. Karinė institucija ir Krašto apsaugos ministerija pateikė apeliacinius skundus.

23. 2017 m. spalio 20 d. apeliaciniame skunde karinė institucija, be kita ko, teigė, kad pareiškėjas neturėjo teisinio suinteresuotumo pateikti skundą dėl jos sprendimo, nes šaukimo procedūros buvo sustabdytos, kai pakankamas skaičius karo prievolinkų išreiškė norą tarnauti. Pagal jos turimą informaciją pareiškėjas nebuvo kviečiamas atlikti privalomosios pradinės karo tarnybos ir kitais metais. Be to, pareiškėjo skundas buvo nepagrįstas atsižvelgiant ir į Konstitucinio Teismo išvadą dėl pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą.

24. Tą pačią dieną (2017 m. spalio 20 d.) pateiktame apeliaciniame skunde Krašto apsaugos ministerija teigė, kad pareiškėjo prašymas leisti jam atlikti alternatyviąją civilinę tarnybą nebuvo susijęs su karo prievolės atlikimu, nes Karo prievolės įstatymas „net nenumato alternatyviosios *civilinės* tarnybos“ (išskirta Krašto apsaugos ministerijos). Tokia tarnyba nėra numatyta jokiuose teisės aktuose. Karo prievolės įstatymo 16 straipsnyje nustatytos tik alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos sąlygos. Ministerija taip pat rėmėsi Konstitucinio Teismo išvada, kad pagal Konstituciją asmens įsitikinimai nėra pagrindas atleisti asmenį nuo konstitucinės pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, nurodytos Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalyje (žr. šio sprendimo 32 ir 39 punktus).

25. 2017 m. lapkričio 9 d. pareiškėjas pateikė rašytinį atsiliėpimą į abu apeliacinius skundus, kuriame, be kita ko, prašė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Konstitucinį

Teismą su prašymu išaiškinti, ar tai, kad Karo prievolės įstatyme nenumatyta galimybė atleisti nuo privalomosios karo tarnybos ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos dėl religinių įsitikinimų, nepažeidžia teisės į religijos laisvę pagal Konstitucijos 26 straipsnį ir neprieštarauja Konvencijos 9 straipsniui. Į šį klausimą Konstitucinis Teismas neatsakė 2017 m. liepos 4 d. nutarime, nes jame teismas nagrinėjo tik tai, ar tradicinių religijų dvasininkai turėtų būti atleisti nuo privalomosios pradinės karo tarnybos arba alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos. Taigi Konstitucinis Teismas neišnagrinėjo klausimo, ar tokie asmenys kaip pareiškėjas, kurie dėl savo įsitikinimų negali atlikti privalomosios karo tarnybos ar alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos, turėtų būti atleisti nuo pareigos atlikti šią tarnybą. Pareiškėjo nuomone, Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriuo karinė institucija ir Krašto apsaugos ministerija rėmėsi savo 2017 m. spalio 20 d. apeliaciniuose skunduose ir kuriame nurodyta, kad Lietuvos Respublikos piliečiai „dėl jokios priežasties“ negali būti atleisti nuo privalomosios karo tarnybos ar alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos, buvo akivaizdžiai neteisingas. Pareiškėjas pažymėjo, kad jis niekada nesutiko atlikti alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos. 2015 m. lapkričio 17 d. jis tik paprašė atidėti jo prašymo dėl alternatyviosios civilinės tarnybos nagrinėjimą, kol administracinis teismas išnagrinės jo prašymą atleisti „ir nuo privalomosios karo tarnybos, ir nuo alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos“ (žr. šio sprendimo 18 punktą). Kaip nurodė karinė institucija, alternatyvioji civilinė tarnyba Lietuvoje net nebuvo numatyta įstatyme.

26. Pareiškėjas taip pat pažymėjo, kad karinės institucijos sprendimuose nebuvo paminėta, jog pareiškėjo sąžinė neleidžia jam atlikti privalomosios karo tarnybos ar alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos. Šiuose sprendimuose nebuvo kalbama apie jo teises pagal Konstitucijos 26 straipsnį, Konvencijos 9 straipsnį ir Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 18 straipsnį. Savo sprendimuose karinės institucijos „neteisingai apsiribojo“ Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto nuostata, susijusia su „tradicinių religijų“ dvasininkais, nes ji nebuvo taikytina pareiškėjui. Karinės institucijos net nesvarstė pareiškėjo prašymo būti atleistam nuo karo tarnybos dėl jo religinių įsitikinimų pagal minėtas Konstitucijos, Konvencijos ir Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto nuostatas. Todėl Vilniaus apygardos administracinis teismas panaikino minėtus sprendimus ir įpareigojo klausimą įvertinti iš naujo.

27. Pareiškėjas prašė Vilniaus apygardos administracinio teismo 2017 m. rugsėjo 20 d. sprendimą palikti nepakeistą, o karinių institucijų ir Krašto apsaugos ministerijos apeliacinius skundus atmesti.

2. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimas

28. 2019 m. balandžio 10 d. galutiniu ir neskundžiamu sprendimu Vyriausiasis administracinis teismas patenkino karinės institucijos ir Krašto

apsaugos ministerijos apeliacinius skundus ir panaikino Vilniaus apygardos administracinio teismo 2017 m. rugsejo 20 d. sprendimą.

29. Remdamasis Konstitucinio Teismo 2017 m. liepos 4 d. nutarimu, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad konstitucinė piliečio pareiga atlikti privalomąją karo tarnybą ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą taikoma tiek tradicinėmis Lietuvoje laikomų bažnyčių ir religinių organizacijų dvasininkams, tiek netradicinių religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkams. Taigi buvo teisinis pagrindas pripažinti, kad karinių institucijų sprendimas neatleisti pareiškėjo nuo privalomosios karo tarnybos, tiesiogiai taikant Konstituciją, kaip ją išaiškino Konstitucinis Teismas, nors Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą ir prieštaravo Konstitucijai, „iš esmės yra teisėtas“.

30. Todėl nebuvo pagrindo atleisti pareiškėją nuo konstitucinės pareigos atlikti privalomąją karo ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą. Be to, pareiškėjui buvo paaiškinta, kad, jei jis nebus atleistas nuo karo tarnybos, prašymą dėl alternatyvios krašto apsaugos tarnybos nagrinės Komisija. Šis karinių institucijų sprendimas atitiko iš Konstitucijos kylančius reikalavimus, susijusius su piliečio konstitucine pareiga atlikti karinę arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą. Pareiškėjui buvo paaiškinta, kad jis turi galimybę atidėti karo prievolės atlikimą remdamasis Karo prievolės įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 14 punktu arba 20 straipsnio 1 dalimi (žr. šio sprendimo 33 punktą). Norėdamas atidėti karinės prievolės atlikimą, pirmiausia prievolinkas turi kreiptis pareikštine tvarka dėl karinės prievolės atlikimo, kad būtų pripažintas tinkamu atlikti karo prievolę, o tada – alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą; tik po to galima svarstyti, ar yra pagrindas atidėti karo prievolės atlikimą.

31. Galiausiai, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo išvadą (žr. šio sprendimo 39 punktą), nebuvo pagrindo pripažinti, kad pareiškėjo socialine padėtimi pagrįstas išskirtinumas keltų abejonių dėl to, ar Konstitucijos nuostatų išaiškinimai dėl pareigos atlikti karo prievolę apima ir tokius asmenis kaip pareiškėjas. Tai neabejotinai buvo tiesiogiai taikytina pareiškėjui, todėl kreiptis į Konstitucinį Teismą nebuvo teisinio pagrindo.

BYLAI REIKŠMINGAS TEISINIS PAGRINDAS IR PRAKTIKA

I. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

A. Konstitucija ir įstatymai

32. Konstitucijoje nustatyta:

26 straipsnis

„Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma.

SPRENDIMAS TELIATNIKOV PRIEŠ LIETUVĄ

Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą, <...> praktikuoti tikėjimą <...>.

<...>

Žmogaus laisvė išpažinti ir skleisti religiją arba tikėjimą negali būti apribota kitaip, kaip tik įstatymu ir tik tada, kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas asmens pagrindines teises ir laisves <...>“

27 straipsnis

„Žmogaus įsitikinimais, praktikuojama religija ar tikėjimu negali būti pateisinamas <...> įstatymų nevykdymas.

29 straipsnis

„Įstatymui <...> visi asmenys lygūs.

Žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo <...> socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu.“

43 straipsnis

„Valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas – jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai <...>“

139 straipsnis

„Lietuvos valstybės gynimas nuo užsienio ginkluoto užpuolimo – kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio teisė ir pareiga.

Lietuvos Respublikos piliečiai privalo atlikti karo ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą įstatymų nustatyta tvarka <...>“

33. Karo prievolės įstatymo susijusios nuostatos:

2 straipsnis. Pagrindinės šiame įstatyme vartojamos sąvokos

„2. Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba – dėl religinių ar pacifistinių įsitikinimų su ginklu negalinčių tarnauti karo prievolinkų tarnyba, kuria pakeičiama privalomoji karo tarnyba.

8. Karo prievolė – konstitucinė Lietuvos Respublikos piliečio pareiga atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą.

9. Karo prievolinkas – karo prievolę turintis Lietuvos Respublikos pilnametis pilietis.

18. Privalomoji karo tarnyba – karo prievolinko atliekama privalomoji pradinė karo tarnyba, tarnyba aktyviajame rezerve ar tarnyba paskelbus mobilizaciją.

19. Privalomoji pradinė karo tarnyba – karo prievolinkų parengimas ginklu ginti valstybę <...>“.

3 straipsnis. Atleidimas nuo karo prievolės

„1. Nuo karo prievolės atleidžiami:

SPRENDIMAS TELIATNIKOV PRIEŠ LIETUVĄ

<...>

3) asmenys, kurie karinės medicinos ekspertizės komisijos <...> dėl sveikatos būklės pripažinti netinkamais privalomajai karo tarnybai;

<...>

7) valstybės pripažintų tradicinių Lietuvoje religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkai.“ [2017 m. liepos 4 d. ši nuostata buvo pripažinta prieštaraujančia Konstitucijai; žr. šio sprendimo 39 punktą]

5 straipsnis. Nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos atlikimo sąlygos

„1. Nuolatinė privalomoji pradinė karo tarnyba atliekama kariniuose vienetuose pagal Lietuvos kariuomenės vado patvirtintas programas.

2. Karo prievolinkai į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą iš neparengtojo kariuomenės personalo rezervo šaukiami nuo 19 iki 26 metų (įskaitytinai) <...>.

3. Nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos trukmė – 9 mėnesiai <...>“.

6 straipsnis. Šaukimo į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą tvarka

„4. Šaukimas vykdomas, iki pašaukiamas krašto apsaugos ministro nustatytas nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą atliksiančių karių skaičius <...>. Pirmiausia šaukiami nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą norintys atlikti karo prievolinkai, jų nelikus, – toliau iš eilės į kalendorinių metų karo prievolinkų sąrašą įrašyti noro ją atlikti nepareiškę karo prievolinkai.

<...>

6. Karo prievolinkai skiriami atlikti pradinę privalomąją karo tarnybą teisės aktu nustatyta tvarka, patikrinus jų sveikatą ir nustačius, kad jie gali atlikti pradinę privalomąją karo tarnybą.“

15 straipsnis. Privalomosios pradinės karo tarnybos atidėjimas individualia tvarka

„1. Privalomoji pradinė karo tarnyba individualia tvarka atidedama šiems karo prievolinkams:

<...>

13¹⁾ [nuostata, galiojanti nuo 2018 m. sausio 1 d.] juridinio asmens teises turinčių Lietuvos religinių bendruomenių ar bendrijų nariams, kurie šių religinių bendruomenių ar bendrijų kanonų, statutų ar kitų normų nustatyta tvarka yra išrinkti ar paskirti atlikti pastoracinį darbą tose religinėse bendruomenėse ar bendrijose;

14) krašto apsaugos ministro nustatyta tvarka – atliekantiems privalomąją pradinę karo tarnybą būtų padaryta neproporcingai didelė žala jo asmeniniams ar visuomeniniams interesams, kurios būtų galima išvengti, jeigu karo prievolinkas privalomąją pradinę karo tarnybą atliktų kitu metu.“

16 straipsnis. Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo sąlygos

„1. Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba atliekama vietoj nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos ir tarnybos paskelbus mobilizaciją.

2. Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos, atliekamos vietoj nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos, trukmė – 10 mėnesių <...>.

SPRENDIMAS TELIATNIKOV PRIEŠ LIETUVĄ

3. Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba, atliekama vietoj privalomosios karo tarnybos paskelbus mobilizaciją, trunka tol, kol paskelbiama demobilizacija.

4. Alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą karo prievolinkai atlieka valstybės ar savivaldybių institucijose ar įstaigose dirbdami visuomenei naudingą darbą. Karo prievolinkai skiriami atlikti darbų, nesusijusių su ginklo, specialiųjų priemonių ir prievartos naudojimu.

5. Alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą atliekantiems karo prievolinkams taikomos tokios pačios aprūpinimo sąlygos (išskyrus aprūpinimą gyvenamąja patalpa ir apranga), <...> [kokios taikomos] privalomosios pradinės karo tarnybos kariams <...>.

6. Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose tvarką nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.“

17 straipsnis. Skyrimas atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą vietoj nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos

„1. Alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą pageidaujantys atlikti karo prievolinkai prašymą <...> karo prievolę administruojančiai krašto apsaugos sistemos institucijai gali pateikti iki šaukimo į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą pradžios <...>. Šis prašymas turi būti grindžiamas religiniais arba pacifistiniais įsitikinimais, neleidžiančiais tarnauti su ginklu.

2. Karo prievolinkų prašymus dėl alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo nagrinėja ir rekomendacijas dėl prašymų pagrįstumo teikia specialioji komisija, sudaryta iš asociacijų, tradicinių religinių bendruomenių ir religinių bendrijų, aukštųjų mokyklų atstovų <...>. Atsižvelgdama į specialiosios komisijos rekomendacijas, karo prievolę administruojanti krašto apsaugos sistemos institucija priima sprendimą prašymą atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą pripažinti pagrįstu arba nepagrįstu.

3. Karo prievolinkas yra skiriamas atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, jeigu jis yra atrenkamas į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą, <...> patikrinus jo sveikatą nustatoma, kad jis tinkamas atlikti nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą, jo prašymas atlikti šią tarnybą yra pripažįstamas pagrįstu šio straipsnio 2 dalyje nurodytos komisijos.“

20 straipsnis. Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atidėjimas

„1. Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba, atliekama vietoj nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos, atidedama <...> karo prievolinkams <...>, [kurių] prašymai atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą šio įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje nurodytos komisijos yra pripažinti pagrįstais.“

26 straipsnis. Tarnybos paskelbus mobilizaciją atlikimo sąlygos

„1. Paskelbus visuotinę mobilizaciją, Lietuvos kariuomenės personalo rezervo karo prievolinkai yra šaukiami atlikti karo tarnybą <...>

2. Tarnyba paskelbus mobilizaciją atliekama kariniuose vienetuose <...>“

34. Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatyme nurodyta, kad valstybė pripažįsta devynias Lietuvos istorinio, dvasinio bei socialinio palikimo dalį sudarančias tradicines Lietuvoje egzistuojančias religines bendruomenes ir

bendrijas: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų (5 straipsnis). Yra ir kitų pripažintų (netradicinių) religinių asociacijų (žr. *Romuva*, minėta pirmiau, § 59).

35. Administracinių teisės pažeidimų kodekse nustatyta, kad karo prievolinkų pareigų, nustatytų Karo prievolės įstatyme, nevykdymas užtraukia baudą nuo 30 iki 60 eurų (EUR). Jei toks pažeidimas padaromas pakartotinai, jis užtraukia baudą nuo 60 iki 140 eurų (560 straipsnis).

36. Baudžiamajame kodekse nustatyta:

314 straipsnis. Šaukimo į privalomąją karo tarnybą vengimas

„1. Karo prievolinkas, vengęs šaukimo į privalomąją karo tarnybą sutrikdydamas savo sveikatą, simuliuodamas ligą ar sveikatos sutrikimą, suklustodamas dokumentus ar kitokia apgaule, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki trejų metų.

2. Karo prievolinkas, vengęs šaukimo į privalomąją karo tarnybą, jeigu nebuvo požymių, nurodytų šio straipsnio 1 dalyje, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas bauda arba areštu.“

B. Vyriausybės nutarimai dėl alternatyvios krašto apsaugos tarnybos

37. 2000 m. vasario 23 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 206 dėl Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose tvarkos aprašo patvirtinimo.

Tvarkos apraše nustatyta, kad alternatyvioji tarnyba atliekama įstaigose dirbant visuomenei naudingą darbą (2 punktas). Karo prievolinkus į alternatyviąją tarnybą skiria karo prievolę administruojanti krašto apsaugos sistemos institucija <...> pagal pateiktas įstaigų paraiškas, kuriose nurodomas pageidaujamas karo prievolinkų skaičius, siūloma tarnybos atlikimo vieta ir pareigos (8 punktas). Jei nėra galimybės skirti civilinio darbo, karo prievolinkas atlikti alternatyviąją tarnybą skiriamas krašto apsaugos sistemos institucijose (7 ir 9 punktai). Karo prievolinkas, paskirtas atlikti alternatyviąją tarnybą įstaigose, privalo atvykti į nurodytą karo prievolę administruojančią instituciją; jos specialistas karo prievolinką palydi į įstaigą, į kurią jis paskirtas (12 punktas). Įstaigos, į kurią karo prievolinkas paskirtas, vadovas raštu praneša karo prievolę administruojančiai institucijai apie karo prievolinko užduotis ir pareigas. Karo prievolinkai negali būti atleisti iš pareigų be karo prievolę administruojančios institucijos sutikimo (14 ir 22 punktai).

38. 2000 m. vasario 23 d. Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 207 dėl Karo prievolinkų prašymų atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą nagrinėjimo komisijos nuostatų patvirtinimo. Kiek tai susiję su šia byla, nuostatuose nurodyta:

SPRENDIMAS TELIATNIKOV PRIEŠ LIETUVĄ

I. Bendrosios nuostatos

„3. Komisija veikia visuomeniniais pagrindais. Komisiją jos veiklai reikalingomis priemonėmis ir patalpomis aprūpina Krašto apsaugos ministerija.

3¹. Specialiąją komisiją, kurią sudaro 8 nariai, sudaro paskirti asociacijų, tradicinių religinių bendruomenių, religinių susivienijimų ir universitetų atstovai <...>“

II. Specialiosios komisijos funkcijos, teisės ir pareigos

„4. Komisija svarsto karo prievolininkų prašymus atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą ir sprendžia, ar jie dėl savo religinių ar pacifistinių įsitikinimų negali tarnauti su ginklu.

5. Komisija turi teisę:

1) gauti iš valstybės institucijų <...>, organizacijų bei asmenų informaciją, kurios reikia karo prievolininkų prašymams nagrinėti;

2) kviesti į posėdžius karo prievolininkus, kurie kreipiasi dėl alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atlikimo.

6. Komisija privalo išnagrinėti karo prievolininko prašymą atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, išklausti jį ir teikti rekomendacijas dėl prašymo pagrįstumo karo prievolę administruojančiai krašto apsaugos sistemos institucijai.“

C. Konstitucinio Teismo praktika

39. 2017 m. liepos 4 d. nutarime dėl tam tikrų Karo prievolės įstatymo nuostatų atitikties Konstitucijai Konstitucinis Teismas pripažino, kad Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą (2011 m. birželio 23 d. redakcija) prieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui ir 139 straipsnio 2 daliai. Byloje buvo nagrinėjamas Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymas išnagrinėti, ar minėta Karo prievolės įstatymo nuostata, kuria remiantis nuo privalomosios karo tarnybos atleidžiami tik tradicinėmis Lietuvoje laikomų ir valstybės pripažintų religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkai, neprieštarauja Konstitucijos 29 straipsniui.

Be to, Konstitucinis Teismas konstatavo:

„pagal Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalį įstatymu galima nustatyti tik tokias atleidimo nuo konstitucinės piliečių pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą sąlygas, kurios būtų susijusios su objektyviomis aplinkybėmis, dėl kurių jie negali atlikti šios pareigos. [B]uvimas bažnyčios ar religinės organizacijos dvasininku (t. y. tam tikras su tikėjimu susijęs asmens socialinis statusas) nėra susijęs su tokiomis aplinkybėmis, dėl kurių piliečiai minėtos pareigos objektyviai negalėtų atlikti ir kuriomis jų atleidimas nuo šios pareigos galėtų būti konstituciškai pateisinamas, ypač atsižvelgiant į tai, kad pagal Konstituciją karo tarnyba asmenims, kurie dėl savo religinių ar kitų įsitikinimų negali jos atlikti, turi būti pakeista alternatyviąja krašto apsaugos tarnyba, taip pat į tai, kad pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą vykdymas dėl svarbių priežasčių gali būti atidėtas.

Vadinasi, pagal Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalį bažnyčios ar religinės organizacijos dvasininko statusas nėra pagrindas atleisti asmenį nuo konstitucinės jo, kaip piliečio, pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą.

SPRENDIMAS TELIATNIKOV PRIEŠ LIETUVĄ

<...>

Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 7 punkte nustatyto teisiniu reguliavimu, pagal kurį nuo karo prievolės, t. y. konstitucinės piliečių pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, atleidžiama nesant konstituciškai pateisinamo pagrindo, pažeidžiamas iš Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalies kylantis reikalavimas įstatymu nustatyti tik tokias atleidimo nuo konstitucinės piliečių pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą sąlygas, kurios būtų susijusios su objektyviomis aplinkybėmis, dėl kurių jie negali atlikti šios pareigos <...> [T]okiu teisiniu reguliavimu tradicinių Lietuvoje religinių bendruomenių ir bendrijų dvasininkai yra konstituciškai nepagrįstai išskiriami iš kitų piliečių, taigi jis vertintinas ir kaip pažeidžiantis Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintą asmenų lygiateisiškumo principą.“

Savo sprendimo santraukoje Konstitucinis Teismas taip pat nurodė:

„Šiuo nutarimu <...>

<...>

[Konstitucinis teismas pažymėjo, kad] <...> žmogaus įsitikinimais, praktikuojama religija ar tikėjimu negali būti pateisinamas <...> įstatymų nevykdymas <...>, įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių <...>. Tai, be kita ko, reiškia, kad, remdamasis savo įsitikinimais, praktikuojama religija ar tikėjimu, žmogus negali atsisakyti vykdyti Konstitucijoje įtvirtintų pareigų, *inter alia* piliečio pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, ar reikalauti jį nuo šių pareigų atleisti.

<...>

Konstitucinis Teismas pažymėjo ir tai, kad pagal Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalį įstatymų leidėjas gali numatyti galimybę atidėti konstitucinės piliečių pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą vykdymą, jeigu dėl įstatyme nustatytų svarbių priežasčių pilietis laikinai negali atlikti šios tarnybos arba jeigu jos tuo metu neatidėjus gali būti pakenkta svarbiems asmens, šeimos arba visuomenės interesams. Išnykus priežastims, dėl kurių tarnyba buvo atidėta, piliečiai turi atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą.“

D. Medžiaga ir administracinių teismų praktika, kuria remiasi šalys

40. 2019 m. gegužės 23 d. į asmens K. M. prašymą leisti atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, kuri nebūtų kontroliuojama karinių struktūrų, Lietuvos kariuomenės Karo prievolės ir komplektavimo tarnybos direktorius atsakė:

„Pažymėtina, jog alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos reglamentavimas nesuteikia galimybės atlikti visiškai civilinio pobūdžio tarnybą, nepriklausomą nuo krašto apsaugos struktūrų kontrolės ir priežiūros. Atsižvelgiant į Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto 2018 m. liepos 26 d. baigiamąsias pastabas dėl ketvirtąjo periodinio Lietuvos pranešimo, Jūsų šaukimo į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą procedūros yra sustabdomos iki kol atsiras galimybė atlikti visiškai civilinio pobūdžio tarnybą, arba bus priimti kiti sprendimai.

Situacijai pasikeitus, dėl duomenų ir dokumentų pateikimo, sveikatos patikrinimo Jūs būsite informuojamas šaukimą į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą

SPRENDIMAS TELIATNIKOV PRIEŠ LIETUVĄ

reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka – per viešai skelbiamą karo prievolininkų sąrašą (www.sauktiniai.karys.lt), taip pat Jūsų pateiktais kontaktais.“

41. Kitoje byloje pareiškėjas, Jehovos liudytojų dvasininkas, kreipėsi į Lietuvos kariuomenės Karo prievolės ir komplektavimo tarnybą (toliau – Tarnyba) su prašymu atleisti jį nuo privalomosios karo tarnybos ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos ir leisti atlikti civilinę tarnybą. Tačiau Tarnyba priėmė sprendimą neatidėti pareiškėjui privalomosios pradinės karo tarnybos. Šiam pareiškėjui pateikus apeliacinį skundą, krašto apsaugos ministras panaikino Tarnybos sprendimą ir nurodė jai iš naujo išnagrinėti pareiškėjo prašymą. Vis dėlto krašto apsaugos ministras pažymėjo, kad Karo prievolės įstatyme nenumatyta galimybė atleisti asmenį nuo karo tarnybos tik dėl to, kad asmuo priklauso religinei bendruomenei. Tada pareiškėjas apskundė ministro sprendimą, teigdamas, kad ministras klaidingai nusprendė, jog pareiškėjo, kaip Jehovos liudytojo, religiniai įsitikinimai nebus pažeisti, jei jis atliks alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą.

42. 2018 m. liepos 23 d. sprendimu Vilniaus apygardos administracinis teismas pareiškėjo skundus atmetė. Teismas manė, kad pareiškėjas neįrodė, jog alternatyvi krašto apsaugos sistema, reglamentuojama Vyriausybės nutarimu Nr. 206 patvirtintame tvarkos apraše, yra bauginamojo ar baudžiamojo pobūdžio ir prieštarauja pareiškėjo religiniams įsitikinimams. Teismas taip pat nusprendė, kad krašto apsaugos ministro sprendimas teisėtas ir pagrįstas. Pagal Konstitucinio Teismo doktriną piliečio sąžinė turi būti orientuota į Konstitucijos nuostatas, kurios ir yra pilietiško elgesio matas. Tarp asmens sąžinės ir jo religinių įsitikinimų negali būti prieštaravimų. Kilęs vidinis konfliktas turi būti sprendžiamas Konstitucijos nuostatų laikymosi naudai. Apygardos teismui nebuvo „visiškai aišku“, kodėl pilietis, kuris nenori atlikti nei karo prievolės, nei alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos, norėtų pasinaudoti valstybės, kurios jis nenori ginti, teisminėmis institucijomis, kad jos apgintų jo tariamą teisę neginti valstybės. Pirmosios instancijos teismas taip pat vertino, jog konstituciniu požiūriu pareiškėjo įsitikinimai yra lygiaverčiai su kitų asmenų pasaulėžiūra ir įsitikinimais, todėl pagrįstai negali būti privilegijuojami. Kitaip tariant, pareiškėjo konstitucinė pareiga, įtvirtinta Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalyje, negali būti transformuota į tariamą teisę antikonstituciniu būdu. Galiausiai dėl pareiškėjo argumentų, kad alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba prieštarautų jo „Biblijos mokymų išlavintai“ sąžinei, Vilniaus apygardos administracinis teismas nurodė, kad negali vertinti, ar Bibliją reikėtų interpretuoti taip plačiai. Be to, šiuo klausimu nėra galimybių paklausti ir Jehovos nuomonės. Byloje *Chambers prieš Dievą* (Nr. 1075/462, *Douglas County District Court* (Nebraska)) jau nuspręsta, jog Dievas neturi adreso, kuriuo jam būtų galima nusiųsti šaukimą į teismą. Taigi pareiškėjas visų pirma turėtų laikytis Konstitucijos.

SPRENDIMAS TELIATNIKOV PRIEŠ LIETUVĄ

43. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2020 m. birželio 17 d. nutartimi (byla Nr. A-405-502/2020) atmetė pareiškėjo apeliacinį skundą ir paliko pirmosios instancijos teismo sprendimą nepakeistą. Šioje byloje Tarnyba pripažino, kad pagal galiojančius įstatymus Lietuvoje „šiuo metu“ nėra alternatyviosios civilinės tarnybos programos. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartyje nurodyta, jog prašymą atleisti jį nuo privalomosios karo ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos pareiškėjas iš esmės grindė tuo, kad pageidauja atlikti alternatyviąją civilinę tarnybą, t. y. „galima teigti“, jog pareiškėjas pageidavo „atidėti karo prievolę“ iki termino, kai bus galimybė atlikti alternatyviąją civilinę tarnybą. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad pirminis Tarnybos sprendimas neatleisti pareiškėjo nuo pradinės privalomosios karo tarnybos buvo panaikintas, o Tarnyba dar nebuvo priėmusi sprendimo dėl pareiškėjo, būtų buvę per anksti spręsti pareiškėjo bylą.

II. TAIKYTINI TARPTAUTINIAI DOKUMENTAI

44. Išnagrinėjęs antrąjį periodinį Lietuvos pranešimą (CCPR/C/LTU/2003/2), Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas 2004 m. balandžio 1 d. vykusiam 2192-ajame posėdyje priėmė šias baigiamąsias pastabas (CCPR/CO/80/LTU):

„17. Komitetas pakartoja savo baigiamosiose pastabose dėl ankstesnio pranešimo išreikštą susirūpinimą dėl alternatyvios tarnybos, kurią gali atlikti karo tarnybos dėl įsitikinimų atsisakantys asmenys, sąlygų, ypač dėl Specialiosios komisijos taikomų tinkamumo kriterijų ir alternatyvios tarnybos trukmės, palyginti su karine tarnyba. Komitetas rekomenduoja valstybei, Konvencijos šaliai, patikslinti alternatyvios tarnybos atlikimo pagrindus ir tinkamumo kriterijus, taikytinus asmenims, atsisakantiems karo tarnybos dėl sąžinės ar religinių įsitikinimų, siekiant užtikrinti, kad teisė į sąžinės ir religijos laisvę būtų gerbiama sudarant praktines galimybes atlikti alternatyvią tarnybą ne gynybos struktūrose ir kad tarnybos trukmė nebūtų baudžiamojo pobūdžio. (18 ir 26 straipsniai).“

45. Bylose *Cenk Atasoy prieš Turkiją* ir *Arda Sarkut prieš Turkiją* (pranešimo Nr. CCPR/C/104/D/1853-1854/2008) Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas nurodė:

„10.4. Komitetas dar kartą pabrėžia, kad teisė į karo tarnybos atsisakymą dėl asmeninių įsitikinimų yra neatskiriama nuo teisės į minties, sąžinės ir religijos laisvę. Tai suteikia teisę bet kuriam asmeniui būti atleistam nuo privalomosios karo tarnybos, jei tokia tarnyba yra nesuderinama su asmens religija ar įsitikinimais. Ši teisė negali būti pažeidžiama panaudojant prievartą. Vietoje karo tarnybos valstybė savo nuožiūra gali skirti karo tarnybos dėl įsitikinimų atsisakančiam asmeniui atlikti civilinę alternatyviąją tarnybą, kuri nebūtų susijusi su kariuomene ir jai nevadovautų karinės struktūros. Alternatyvioji tarnyba neturi būti baudžiamojo pobūdžio. Tai turi būti visuomenei naudinga veikla, suderinama su žmogaus teisėmis.“

46. Kalbėdamas apie padėtį Lietuvoje, 2018 m. liepos mėn. baigiamosiose pastabose (CCPR/C/LTU/CO/4) dėl ketvirtojo periodinio pranešimo Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas konstatavo:

Minties ir tikėjimo laisvė

„25. Komitetas atkreipia dėmesį į valstybės, Konvencijos šalies, pateiktą informaciją, kad šaukimas į privalomąją karo tarnybą nebuvo vykdomas nuo jo atnaujinimo 2015 m., nes pakankamai prievolininkų išreiškė norą tarnybą atlikti savanoriškai. Tačiau susirūpinimą kelia tai, kad alternatyviojoje krašto apsaugos tarnyboje nenumatyta alternatyvioji civilinė tarnyba, nepriklausoma nuo krašto apsaugos struktūrų kontrolės ir priežiūros, o darbo užmokestis nepalyginamas su mokamu karo tarnyboje (18 ir 26 straipsniai).

26. Valstybė, šios Konvencijos Šalis, turėtų užtikrinti, kad Karo prievolės įstatyme atsisakymas atlikti karo tarnybą dėl įsitikinimų būtų numatytas pagal Pakto 18 ir 26 straipsnių reikalavimus, užtikrinant, kad būtų alternatyva karinei tarnybai, kurią būtų galima atlikti ne karinėse struktūrose ir karinėms struktūroms nevadovaujant, o darbo užmokestis būtų panašus, atsižvelgiant į tai, kad 18 straipsnis gina sąžinės laisvę, pagrįstą religiniais ir nereliginiais įsitikinimais.“

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 9 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

47. Pareiškėjas skundėsi pagal Konvencijos 9 straipsnį, kad, nepaisant jo tikrų religinių įsitikinimų ir sąžinės, jam nebuvo suteikta teisė atsisakyti karo tarnybos. Savo pilietinių pareigų jis niekada neneigė, tačiau Lietuvos įstatymuose nebuvo numatyta alternatyvi civilinė tarnyba.

Konvencijos 9 straipsnyje nustatyta:

„1. Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę; ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, atliekant apeigas, mokant tikėjimo, jį praktikuojant ar jo laikantis.

2. Laisvę skelbti savo religiją ar tikėjimą gali būti apribojama tik tiek, kiek yra nustatęs įstatymas ir kiek tai būtina demokratinėje visuomenėje jos apsaugos interesais, viešajai tvarkai, žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

A. Priimtinas

1. Šalių argumentai

a) Vyriausybė

(i) Dėl aukos statuso

48. Vyriausybė pirmiausia teigė, kad skundas nepriimtinas *ratione personae*. Pareiškėjui niekada negrėsė reali privalomoji pradinė karo tarnyba ar alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba, atsižvelgiant į tai, kad 2015 m. rugsėjo 15 d. šaukimo procedūros buvo sustabdytos (žr. šio sprendimo 12 punktą). Vyriausybės žiniomis, kitais metais pareiškėjas taip pat nebuvo pašauktas į privalomąją pradinę karo tarnybą. Be to, pareiškėjas niekada

nebuvo atvykęs į karinės medicinos ekspertizės komisiją, todėl niekada nebuvo pripažintas tinkamu karinei tarnybai.

Be to, jis niekada nebuvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, nuteistas ar kaip nors priverstas atlikti karinę tarnybą.

49. Atsižvelgiant į pareiškėjo gimimo datą (1994 m. gegužės 27 d.) ir į tai, kad Vyriausybės pastabų pateikimo metu (2021 m. kovo 10 d.) jam buvo 27 metai, taip pat į Karo prievolės įstatymo 5 straipsnio 2 dalį (žr. šio sprendimo 33 punktą), kurioje nustatyta, kad į privalomąją pradinę karo tarnybą gali būti šaukiami 19–26 metų amžiaus karo prievolinkai, galima teigti, kad pareiškėjas daugiau niekada nebus pašauktas atlikti privalomosios pradinės karo tarnybos, nes neatitiks amžiaus reikalavimo.

50. Vyriausybės teigimu, kol kas nereikėjo vykdyti šaukimo į karo tarnybą, nes pakankamas karo prievolinkų skaičius išreiškė norą atlikti tarnybą savanoriškai – taip buvo ir pareiškėjo atveju. Todėl asmenys, pateikę prašymus leisti atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, iki šiol nebuvo pašaukti atlikti jokios tarnybos. Nebuvo tokios situacijos, kad asmuo, paprašęs leisti atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, būtų iš tikrųjų ją atlikęs, nes iki šiol tokie klausimai buvo sprendžiami atidedant tarnybą, ir tai šiems asmenims buvo priimtina.

51. Todėl pareiškėjas negali būti laikomas tariamo Konvencijos 9 straipsnio pažeidimo auka.

(ii) Dėl vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo

52. Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas nepanaudojo Karo prievolės įstatyme numatytų teisinės gynybos priemonių, t. y. nepasinaudojo galimybe prašyti atlikti „alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą“ ir galimybe prašyti atidėti karo tarnybą pagal šio teisės akto 15 ir 16 straipsnius (žr. šio sprendimo 33 punktą). Iš tiesų, paprašęs karinės institucijos laikinai nenagrinėti to, ką Vyriausybė laikė jo 2015 m. birželio 15 d. prašymu dėl galimybės atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą (žr. šio sprendimo 18 punktą), pareiškėjas sutrukdė vidaus institucijoms įvertinti, ar jo atveju tokia galimybė buvo, atsižvelgiant į pareiškėjo poreikius.

(iii) Dėl nagrinėjamo klausimo

53. Vyriausybė nurodė, kad po Konstitucinio Teismo 2017 m. liepos 4 d. nutarimo priėmimo nei tradicinių religinių organizacijų dvasininkai, nei Lietuvoje tradicinėmis nelaikomų religinių organizacijų dvasininkai nebuvo atleisti nuo karo tarnybos. Be to, Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad įstatymų leidėjas gali nustatyti galimybę atidėti konstitucinės pareigos atlikti karo tarnybą arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą vykdymą, jei dėl svarbių priežasčių pilietis šios tarnybos atlikti negali (žr. šio sprendimo 39 punktą). Vyriausybės nuomone, galima daryti prielaidą, kad nors karinė institucija Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą pareiškėjo

atveju taikė (žr. šio sprendimo 10 ir 11 punktus) anksčiau nei buvo priimtas Konstitucinio Teismo nutarimas, ji šį punktą išaiškino pagal Konstituciją taip pat, kaip tai vėliau padarė Konstitucinis Teismas.

54. Tačiau minėtas Konstitucinio Teismo gaires įstatymų leidėjas įgyvendino, kai buvo priimta nauja nuostata – Karo prievolės įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 13¹ punktas, įsigaliojęs 2018 m. sausio 1 d. Ši nuostata leido karo prievolinkams, kurie yra Lietuvos religinių bendruomenių nariai, išrinkti ar paskirti pastoracinei tarnystei, atidėti karo tarnybą, neatsižvelgiant į tai, ar jie yra tradicinių ar netradicinių religinių bendruomenių dvasininkai (žr. šio sprendimo 33 punktą).

55. Minėtos konstitucinės doktrinos ir vėlesnių teisės aktų pakeitimų pakako, kad šauktiniui, kuris yra religinės bendruomenės dvasininkas, būtų suteikta galimybė išvengti privalomosios karo tarnybos ją atidedant, ir būtent tai pareiškėjas norėjo padaryti prašydamas karinės institucijos atleisti jį nuo pradinės privalomosios karo tarnybos. Nors pareiškėjas nepatyrė jokių realių padarinių, padėtis, kuria jis skundėsi, buvo ištaisyta, nes iš Lietuvos teisinės sistemos buvo pašalinta teisinė nuostata, kuria remiantis dvasininkai buvo skirstomi pagal tai, ar jie priklauso tradicinėms ar netradicinėms religinėms organizacijoms.

b) Pareiškėjas

(i) Dėl aukos statuso

56. Pareiškėjas pirmiausia nurodė, kad nuo pat pradžių jis dėl įsitikinimų prieštaravo privalomajai pradinei karo tarnybai arba alternatyviajai krašto apsaugos tarnybai, bet karinė institucija šį prašymą atmetė.

57. Pareiškėjas pripažino, kad jis nebuvo pakviestas į medicinos komisiją. Vis dėlto Vyriausybės argumentas, kad pareiškėjas nelaikytinas auka, nes, jos manymu, iki šiol dėl atsisakymo atlikti privalomąją pradinę karo tarnybą ar alternatyviają krašto apsaugos tarnybą jis nepatyrė jokių praktinių, nekalbant apie neigiamus padarinius, yra neteisingas. Vyriausybė neatsižvelgė į gerai žinomą Teismo praktiką ir požiūrį ir supainiojo Konvencijoje įtvirtintą teisę pažeidžiantį sprendimą su jo vykdymu. Jei Teismas pritartų Vyriausybės argumentui, teisė atsisakyti karo tarnybos dėl įsitikinimų galėtų būti pripažinta tik po asmens nuteisimo baudžiamąja tvarka. Tokia „logika“ reikštų, kad valstybė galėtų savo nuožiūra priimti neteisėtus teisės aktus žmonių atžvilgiu, jei tik nepradėtų taikyti bausmių pagal baudžiamąją teisę. Iš tiesų galiojantys teisės aktai ir socialinė padėtis neatitinka Konvencijoje nustatytų reikalavimų.

58. Pareiškėjas taip pat teigė, kad niekada nesiekė išvengti savo, kaip piliečio, pareigos, nes nuo pat pradžių buvo pasirengęs atlikti alternatyviają civilinę tarnybą. Vis dėlto dėl jo padėties kai kurie visuomenės nariai laikė jį šalies išdaviku.

59. Galiausiai pareiškėjas teigė, kad, jei reaguojant į nepaprastą padėtį Lietuvoje būtų patvirtinta nauja Vyriausybės politika ar teisės aktai arba paskelbta karo padėtis, jis vis tiek galėtų būti pašauktas į karo tarnybą. Jei jis atsisakytų tarnauti – o jis tikrai atsisakytų – jis galėtų būti nuteistas baudžiamąja tvarka.

(ii) Dėl vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo

60. Pareiškėjo teigimu, jis, kaip asmuo, kuris iš tikrųjų prieštarauja karo tarnybai dėl įsitikinimų, negali dalyvauti jokioje tiesiogiai ar netiesiogiai su kariuomene susijusioje veikloje. Jis nusprendė imtis tik tokių teisinių veiksmų, kuriais būtų galima ištaisyti padėtį, kiek tai susiję su jo atsisakymu atlikti karo tarnybą dėl įsitikinimų. Jam būtų buvę beprasmiška prašyti leisti atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, nes ši tarnyba nėra tikra civilinė tarnyba. Ji susijusi su kariuomene ir pažeidžia jo tvirtus religinius įsitikinimus. Todėl, kai buvo pašauktas į karo tarnybą, jis nedelsdamas paprašė atleisti jį ir nuo privalomosios pradinės tarnybos, ir nuo alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos. Jei šis prašymas nebūtų patenkintas, jis paprašė leisti atlikti tikrą alternatyviąją civilinę tarnybą. Nors nuo pat proceso pradžios jis kartojo minėtą prašymą, valdžios institucijos jo reikalavimą ne kartą ignoravo. Tą pripažino net Vilniaus apygardos administracinis teismas, bet veltui: nei karinė institucija, nei Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas vėliau į tai neatsižvelgė. Net ir dabar Vyriausybė toliau ignoruoja esminę problemą, t. y. tai, kad nėra tikros alternatyviosios civilinės tarnybos.

61. Pareiškėjas taip pat nesutiko su Vyriausybės argumentu, kad jis turėjo kreiptis dėl karo tarnybos atidėjimo. Remdamasi Karo prievolės įstatymu, jis vertino, kad: 1) atidėjimą reglamentuoja ir kontroliuoja krašto apsaugos ministras; 2) jis taikytinas karo prievolinkams, t. y. vartojama formuluotė, susijusi su karinių pajėgų nariais; 3) tai tėra laikina priemonė, kurios taikymas baigiasi asmeniui grįžus į privalomąją karo tarnybą; 4) jį kiekvienu konkrečiu atveju savo nuožiūra vertina institucijos, nustatydamos, ar yra asmeninis ar socialinis interesas, kuris pateisintų atidėjimą. Todėl atidėjimas nėra veiksmingas ar tinkamas sprendimas tokiam asmeniui kaip pareiškėjas, kuris iš tikrųjų atsisako karo tarnybos dėl įsitikinimų. Atidėjimo tvarka tik perkelia problemą, bet jos neišsprendžia.

(iii) Dėl nagrinėjamo klausimo

62. Pareiškėjo nuomone, Vyriausybės argumentas dėl po Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo padarytų Lietuvos teisės aktų pakeitimų, kuriais leista atidėti karinę tarnybą visų religinių konfesijų dvasininkams, klaidingas dviem aspektais. Pirma, kaip nurodyta pirmiau, atidėjimas nėra lygiavertis atleidimui. Tai tik laikina priemonė, vertinama kiekvienu konkrečiu atveju ir bet kada gali būti ginčijama. Ji taip pat priklauso nuo valstybės poreikių. Jei

Lietuva svarstyty galimybę padidinti savo karines pastangas arba įsitrauktų į karą, atidėjimas galėtų būti ginčijamas. Tačiau pareiškėjo atsisakymas atlikti karo tarnybą dėl įsitikinimų nebuvo susijęs su aplinkybių pasikeitimu ar valstybės karinė strategija. Jis nebuvo subjektyvus, nepriklausė nuo trečiųjų šalių diskrecijos. Jis buvo nepriklausomas ir išliko pastovus bet kokiomis aplinkybėmis, nesvarbu, ar jam grėstų bausmė už nusikaltimą, ar net mirtis.

63. Antra, net jei, tarkim, atidėjimu būtų išspręsta pareiškėjo problema – o taip nebuvo – Lietuvos valdžios institucijos vis tiek neišsprendė klausimo, kuris sudaro šios bylos esmę. Konstitucinis Teismas nenagrinėjo klausimo, ar tai, kad Lietuvoje nenumatyta tikra alternatyvioji civilinė tarnyba asmenims, atsisakiusiems karo tarnybos dėl įsitikinimų, prieštarauja Konstitucijai ir ar tai yra Konvencijos pažeidimas.

2. Teismo vertinimas

a) Dėl aukos statuso

64. Teismas primena, jog norėdami pateikti peticiją pagal 34 straipsnį, asmuo, nevyriausybinė organizacija ar asmenų grupė turi galėti tvirtinti, jog tapo Konvencijoje įtvirtintų teisių pažeidimo auka. Kad galėtų tvirtinti, jog yra pažeidimo auka, asmuo turi būti tiesiogiai nukentėjęs nuo ginčijamos priemonės: Konvencija nenumato galimybės pareikšti *actio popularis* dėl joje įtvirtintų teisių išaiškinimo ir neleidžia asmenims skųstis dėl nacionalinės teisės nuostatos tik todėl, kad, jų manymu, ji gali prieštarauti Konvencijai, nors ir nėra tiesiogiai nukentėję. Tačiau asmuo gali teigti, kad teisės aktas pažeidžia jo teises ir nesant individualios įgyvendinimo priemonės, jei iš jo reikalaujama arba pakeisti savo elgesį, arba jis gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, arba jis priklauso grupei asmenų, kurie gali tiesiogiai nukentėti nuo teisės akto (žr. *Tănase prieš Moldovą* [DK], Nr. 7/08, § 104, ECHR 2010). Teismas pažeidimo auka taip pat yra pripažinęs pareiškėją, kuriam „grėse baudžiamoji atsakomybė“, nors jam dar nebuvo pareikšti kaltinimai ir jis dar nebuvo nuteistas (žr. *Dudgeon prieš Jungtinę Karalystę*, 1981 m. spalio 22 d., §§ 37 ir 40, A serija, Nr. 45).

65. Nagrinėdamas šios bylos aplinkybes, Teismas pirmiausia konstatuoja, kad pareiškėjas asmeniškai nukentėjo nuo karinės institucijos ir Krašto apsaugos ministerijos sprendimų, kuriuos paliko galioti Vyriausiasis administracinis teismas. Kaip matyti iš šio teismo sprendimo turinio, pareiškėjo prašymas pripažinti jį karo tarnybos dėl įsitikinimų atsisakančiu asmeniu iš esmės buvo atmestas, kaip ir jo prašymas kreiptis į Konstitucinį Teismą (žr. šio sprendimo 28–31 punktus).

66. Teismas jau yra nusprendęs, kad pareiškėjo prašymo suteikti karo tarnybos dėl įsitikinimų atsisakančio asmens statusą atmetimas gali būti laikomas įsikišimu į Konvencijos 9 straipsniu garantuojamą teisę (žr. *Papavasylakis prieš Graikiją*, Nr. 66899/14, § 50, 2016 m. rugsėjo 15 d.).

67. Todėl Vyriausybės argumentai, kad pareiškėjas neturi aukos statuso, atmestini.

b) Dėl vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimo

68. Teismas yra ne kartą nurodęs, kad pagal 35 straipsnio 1 dalį reikalaujama panaudoti tik tas teisinės gynybos priemones, kurios yra susijusios su tariamu pažeidimu ir kuriomis galima ištaisyti tariamą pažeidimą. Tokių teisinės gynybos priemonių egzistavimas turi būti pakankamai akivaizdus tiek teoriškai, tiek praktiškai, nes priešingu atveju tokia priemonė neatitiks prieinamumo ir veiksmingumo reikalavimo: pareiga įrodyti, kad šios sąlygos įvykdytos, tenka valstybei atsakovei (iš naujesnių žr. *Magyar Kétfarkú Kutya Párt prieš Vengriją* [DK], Nr. 201/17, § 52, 2020 m. sausio 20 d., ir ten nurodytą teismo praktiką).

69. Šioje byloje pareiškėjas prašė atleisti jį nuo prievolės atlikti tiek privalomąją pradinę karo tarnybą, tiek alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, kuri, jo nuomone, nėra analogiška tikrajai civilinei tarnybai (žr. šio sprendimo 8, 16, 25 ir 26 punktus). Todėl Teismo neįtikina Vyriausybės argumentas, kad alternatyvi krašto apsaugos tarnyba galėjo būti priimtina pareiškėjo „Biblijos mokymų išlavintai“ sąžinei. Kitaip tariant, alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba nebuvo priemonė, galinti ištaisyti padėtį, kuria skundžiasi pareiškėjas (žr. *Sejdovic prieš Italiją* [DK], Nr. 56581/00, § 46, ECHR 2006-II). Be to, Teismas atkreipia dėmesį į Vilniaus apygardos administracinio teismo išvadą, kad karinė institucija ir Krašto apsaugos ministerija ignoravo pareiškėjo argumentus dėl jo prašymo leisti atlikti alternatyviąją civilinę krašto apsaugos tarnybą ir dėl civilinės tarnybos egzistavimo apskritai; į šį klausimą neatsakė ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (žr. šio sprendimo 21, 26, 28–31 punktus).

70. Teismas taip pat atsižvelgia į pareiškėjo argumentą, kad privalomosios pradinės karo tarnybos arba alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos atidėjimas, o ne besąlygiškas atleidimas visam laikui nuo šių rūšių tarnybos būtų tik atidėjęs vidinį konfliktą, kurį, pareiškėjo teigimu, jis išgyveno (žr. šio sprendimo 8 ir 61 punktus). Taigi karinės tarnybos atidėjimas negali būti laikomas priemone, kuria būtina pasinaudoti.

71. Dėl šių priežasčių Vyriausybės argumentai atmestini.

c) Dėl nagrinėjamo klausimo

72. Pagal Konvencijos 37 straipsnio 1 dalies b punktą Teismas gali „kiekvienoje proceso stadijoje nutarti išbraukti peticiją iš savo bylų sąrašo, kai aplinkybės leidžia padaryti išvadą, kad <...> klausimas yra išspręstas <...>“. Tam, kad Teismas nuspręstų, jog ši nuostata taikytina šioje byloje, Teismas turi iš eilės atsakyti į du klausimus: pirma, ar aplinkybės, dėl kurių tiesiogiai skundžiasi pareiškėjas, vis dar egzistuoja, ir, antra, ar šių aplinkybių nulemta galimo Konvencijos pažeidimo pasekmės taip pat yra pašalintos (žr.

El Majjaoui ir Stichting Touba Moskee prieš Nyderlandus (išbraukimas) [DK], Nr. 25525/03, § 30, 2007 m. gruodžio 20 d., ir jame nurodytas bylas).

73. Šioje byloje Teismui pakanka pažymėti, kad nors tradicinių religinių organizacijų ir asociacijų dvasininkų atskyrimas nuo netradicinių buvo pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai (žr. šio sprendimo 39 punktą), šios Konstitucinio Teismo išvados rezultatas yra priešingas tam, ko siekia pareiškėjas. Būtent, Konstitucinis Teismas, užuot atleidęs visų religinių konfesijų dvasininkus, tokius kaip pareiškėjas, nuo karo prievolės, nusprendė, kad nė vienas dvasininkas, nepriklausomai nuo religinės organizacijos ar asociacijos, negali būti atleistas nuo karo prievolės.

74. Be to, kaip gana neseniai patvirtino Krašto apsaugos ministerija ir Lietuvos kariuomenė, nacionalinėje teisėje nenumatyta galimybė atlikti tikrą civilinę tarnybą (žr. šio sprendimo 40 ir 43 punktus), su kuria buvo susijusi antroji pareiškėjo skundo nacionalinėms institucijoms dalis (žr. šio sprendimo 8 punktą *in fine* ir šio sprendimo 20 ir 25 punktus *in fine*). Teismas dar grįš prie šių aspektų, kai nagrinės pareiškėjo skundą iš esmės, tačiau šiame etape jų pakanka, kad būtų galima teigti, jog priemonės, kurių ėmėsi valdžios institucijos, nėra pakankamos pareiškėjo padėčiai ištaisyti (žr., *mutatis mutandis*, *Sisojeva ir kiti prieš Latviją* (išbraukimas) [DK], Nr. 60654/00, § 97, ECHR 2007-I, ir papildomas nuorodas). Darytina išvada, kad klausimas nėra išspręstas Konvencijos 37 straipsnio 1 dalies a punkto prasme.

d) Išvada

75. Teismas pažymi, kad šis skundas nėra akivaizdžiai nepagrįstas ar nepriimtinas koku nors kitu pagrindu, nurodytu Konvencijos 35 straipsnyje. Todėl jis turi būti pripažintas priimtinu.

B. Esmė

1. Šalių teiginiai

a) Pareiškėjas

(i) Ar buvo įsikišimas

76. Pareiškėjo nuomone, tai, kad jis neprisistatė į karo tarnybą, buvo jo religinių įsitikinimų išraiška. Atsisakymas atleisti jį nuo karinės ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos arba leisti atlikti tikrą civilinę tarnybą paneigė jo teisę būti pripažintam karo tarnybos dėl įsitikinimų atsisakančiu asmeniu ir prilygo įsikišimui į jo teisę pagal Konvencijos 9 straipsnį. Be to, pareiškėjas išliko priklausomas nuo karinių institucijų ir jam grėsė baudžiamasis persekiojimas, jei Lietuvos valdžios institucijos būtų nusprendusios pašaukti jį į karo tarnybą dėl šauktinių trūkumo. Todėl jo teisės atsisakyti karo tarnybos dėl įsitikinimų nepripažinimas buvo tikrai ne hipotetinis.

(ii) Ar įsikišimas buvo nustatytas įstatymu

77. Pareiškėjas neginčijo, kad valstybės atsisakymas atleisti jį nuo karinės ar krašto apsaugos tarnybos turėjo teisinį pagrindą. Iki Konstitucinio Teismo 2017 m. liepos 4 d. nutarimo priėmimo pagal teisės aktus buvo aišku, kad pareiškėjui privaloma prisistatyti į karo tarnybą, nes jis nėra vienos iš devynių religijų, kurias valstybė pripažįsta „tradicinėmis“ pagal Karo prievolės įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 7 punktą, dvasininkas. Po Konstitucinio Teismo nutarimo priėmimo neliko abejonių, kad naujasis Karo prievolės įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 13¹ punktas, įsigaliojęs 2018 m. sausio 1 d. (žr. šio sprendimo 33 punktą), neatleidžia asmens, atsisakančio karo tarnybos dėl religinių įsitikinimų, nuo privalomosios pradinės karo tarnybos ar alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos, o tik leidžia ją laikinai atidėti. Be to, Karo prievolės įstatymo nuostatos ir 2000 m. vasario 23 d. Vyriausybės nutarimas Nr. 206 aiškiai parodė, kad egzistuojanti „alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba“ negali būti laikoma tikra civiline tarnyba, kuri leistų pareiškėjui, kaip asmeniui, kuris tikrai ir nuoširdžiai atsisako karo tarnybos dėl religinių įsitikinimų, įvykdyti savo pareigą valstybei.

78. Vis dėlto pareiškėjas paragino Teismą atkreipti dėmesį į Karo prievolės įstatymo 15 straipsnio, reglamentuojančio atidėjimo sąlygas, neaiškumą. Ši nuostata parodo, kad: 1) atidėjimo procedūrą reglamentuoja ir kontroliuoja Krašto apsaugos ministerija; 2) atidėjimo pagrindai nėra aiškiai susiję su atsisakymu tarnauti dėl religinių priežasčių; 3) formuluotė „neproporcingai didelė žala jo asmeniniams ar visuomeniniams interesams“ suteikia pernelyg daug aiškinimo laisvės nagrinėjant prašymą dėl atidėjimo. Turint galvoje gerai žinomus Teismo reikalavimus dėl numatomumo (pareiškėjas rėmėsi *Hasan ir Chaush prieš Bulgariją* [DK], Nr. 30985/96, § 84, ECHR 2000-XI), pareiškėjui kilo tam tikrų abejonių dėl šios nuostatos atitikties Konvencijai.

(iii) Ar įsikišimas buvo „būtinasis“ demokratinėje visuomenėje

79. Pareiškėjo nuomone, nebuvo jokių įtikinamų ir svarbių priežasčių, kurios pateisintų jo teisės atsisakyti karo tarnybos dėl religinių įsitikinimų nepripažinimą. Toks atsisakymas negalėjo būti pateisinamas alternatyvomis karo tarnybai, nes jos nebuvo veiksmingos.

Pasak pareiškėjo, Vyriausybės argumentas, kad jis nesikreipė dėl sveikatos patikrinimo, siekiant nustatyti, ar jis tinkamas atlikti privalomąją karo tarnybą (žr. šio sprendimo 83 punktą), neatitinka tikrovės, nes pareiškėjas net negavo šaukimo pasitikrinti sveikatą. Bet koku atveju atleidimas dėl sveikatos priežasčių, kaip nurodė Vyriausybė, nėra tinkamas pagrindas norint pripažinti teisę atsisakyti karo tarnybos dėl įsitikinimų. Nuo pat pradžių pareiškėjas išreiškė norą tarnauti savo šaliai, jei tokia tarnyba neprieštarautų jo tvirtiems įsitikinimams. Kitaip tariant, pareiškėjas, kaip Jehovos liudytojų narys, siekė būti atleistas nuo karinės tarnybos ne dėl

asmeninės naudos ar patogumo, o dėl savo tikrų religinių įsitikinimų, panašiai kaip V. Bayatyan (žr. *Bayatyan*, minėta pirmiau, § 124).

80. Valstybė taip pat aiškiai nurodė, kad alternatyvi tikrai civilinio pobūdžio tarnyba nebuvo numatyta, ir tai pripažino karinė institucija (pareiškėjas rėmėsi 2019 m. karinės institucijos raštu, žr. šio sprendimo 40 punktą). Užuoat paaiškinusi, kodėl visus šiuos metus delė, Vyriausybė verčiau nusprendė apkaltinti pareiškėją už tai, kad jis pasinaudojo savo sąžinės laisve ir atsisakė dalyvauti esamoje sistemoje, kuri buvo netinkama. Pareiškėjo žodžiais tariant, Vyriausybė dabar išsisukinėjo, teigdama, kad alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba iš tikrųjų buvo civilinio pobūdžio, nors taip nebuvo. Alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba buvo tiesiogiai susijusi su kariuomene. Nors alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba turėjo tam tikrų civilinių aspektų, dominavo jos karinis pobūdis. Tai buvo kita karo tarnybos forma – karo tarnyba be ginklo.

81. Nors Vyriausybė teigė, kad pareiškėjas turėjo alternatyvą karinei tarnybai, nes galėjo prašyti atidėti privalomąją pradinę karinę tarnybą arba atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, tai nepadėjo išspręsti problemos, o tik atidėjo jos sprendimą. Nė viena iš šių tariamų alternatyvų neatitiko reikalavimų, kuriuos Teismas nustatė bylose, susijusiose su asmenimis, atsisakančiais atlikti karo prievolę dėl įsitikinimų.

82. Pareiškėjas neprieštaravo Vyriausybės nurodytai dabartinei Komisijos sudėčiai (žr. šio sprendimo 86 punktą). Vis dėlto Komisijos vienintelė užduotis buvo nustatyti, ar šauktiniui gali būti leista atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą (beginklę karo tarnybą) vietoj karo tarnybos su ginklu. Ši alternatyvioji tarnyba neatitiko būtino reikalavimo pasiūlyti realią alternatyvą karo tarnybai, t. y. tikrą civilinę tarnybą. Todėl vien Komisijos egzistavimo ir jos sudėties nepakanka siekiant ištaisyti esminius visos sistemos trūkumus.

b) Vyriausybė

83. Vyriausybė manė, kad karinės institucijos atsisakymas patenkinti pareiškėjo prašymą atleisti jį nuo privalomosios pradinės karo tarnybos ir alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos nereiškė įsikišimo į jo teisę į laisvę išpažinti savo religiją. Pirmiausia asmuo turi būti pripažintas tinkamu atlikti privalomąją karo tarnybą, tačiau pareiškėjas niekada neprisistatė į medicinos komisiją. Be to, jis niekada nebuvo patrauktas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn, juo labiau – nuteistas. Be to, atitinkamų metų šaukimo procedūros buvo sustabdytos (žr. šio sprendimo 12 punktą). Taigi pareiškėjui reali tarnyba kariuomenėje apskritai negrėsė.

84. Siekiant išspręsti galimą konfliktą tarp asmens sąžinės ir Konstitucijoje nustatytos pareigos atlikti karo tarnybą, Karo prievolės įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje ir 16 straipsnio 4 dalyje numatyta alternatyvi krašto apsaugos tarnyba. Pagal Vyriausybės nutarimu nustatytas taisykles (žr. šio sprendimo 38 punktą) karo prievolinkai tokiu atveju skiriami atlikti

darbų, nesusijusių su ginklo, specialiųjų priemonių ir prievartos naudojimu; alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba atliekama dirbant įstaigose ir atliekant visuomenei naudingus darbus. Alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos trukmė nustatyta pagal Karo prievolės įstatymo 16 straipsnio 2 ir 3 dalis, t. y. normaliomis sąlygomis ji trunka 10 mėnesių (privalomosios pradinės karo tarnybos trukmė – 9 mėnesiai). Nepaisant to, reikia pažymėti, kad privalomąją karo tarnybą atliekantys karo prievolinkai tarnybą atlieka visą parą, o alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba atliekama civilinės įstaigos darbo valandomis.

85. Verta paminėti, kad pagal Karo prievolės įstatymo 17 straipsnio 1 dalį karo prievolinkai savo prašyme turi patys nurodyti pacifistinius ar religinius įsitikinimus, dėl kurių jie negali atlikti tarnybos su ginklu. Teisės aktuose nenustatyti tikslūs šauktinių religinių ar pacifistinių įsitikinimų vertinimo kriterijai, todėl šiam tikslui buvo įsteigta nuo karinės valdžios nepriklausoma komisija (žr. šio sprendimo 38 punktą). Ši komisija nagrinėja karo prievolinkų prašymus leisti atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą ir pateikia atitinkamas rekomendacijas dėl šių prašymų pagrįstumo. Remdamasi Komisijos rekomendacijomis, karo prievolę administruojanti krašto apsaugos sistemos institucija priima sprendimą, ar prašymas leisti atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą yra pagrįstas.

86. Šiai bylai aktualiu laikotarpiu pagal 2015 m. liepos 21 d. krašto apsaugos ministro įsakymą Komisiją sudarė pirmininkas – Vytauto Didžiojo universiteto atstovas, nariai – Lietuvos sporto universiteto, Lietuvos katalikų federacijos „Ateitis“, Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centro, Lietuvos evangelikų reformatų bažnyčios, Žmogaus teisių stebėjimo instituto, Nacionalinio aktyvių mamų sambūrio ir Lietuvos žmogaus teisių centro atstovai, sekretorius – Lietuvos karinių pajėgų eilinis T. P. 2015 m. karinė institucija gavo 5 prašymus atleisti nuo karo prievolės, atidėti privalomąją karo tarnybą arba leisti atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, iš kurių 4 buvo patenkinti. 2016 m. buvo gautas vienas toks prašymas ir jis patenkintas; 2017 m. buvo gauta 10 tokių prašymų ir 8 iš jų patenkinti; 2018 m. buvo gauta 14 tokių prašymų ir 11 iš jų patenkinti; 2019 m. buvo gautas 21 prašymas ir 3 iš jų patenkinti; 2020 m. buvo gauti 27 tokie prašymai ir 4 iš jų patenkinti.

87. Atsižvelgiant į Karo prievolės įstatymo ir Vyriausybės nutarimo Nr. 206 nuostatas (žr. šio sprendimo 37 punktą), taip pat galima teigti, kad alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba nėra bauginamojo ar baudžiamojo pobūdžio. Tai pasakytina atsižvelgiant į darbo pobūdį, kontrolės mastą, aprangos reikalavimus ir taisyklių taikymą atliekant alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą Lietuvoje.

c) Į bylą įstojusi trečioji šalis

88. Europos teisės ir teisingumo centras pirmiausia rėmėsi Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komiteto praktika, iš kurios darytina išvada, kad teisė

atsisakyti karo tarnybos dėl įsitikinimų nusipelno bendros, bet ne absoliučios apsaugos.

89. Antra, įstojusi į bylą šalis rėmėsi dinamiško ir raidą skatinančio aiškinimo principu, kurį Teismas patvirtino byloje *Bayatyan* (minėta pirmiau, §§ 110 ir 112), taip pat keliais Europos Tarybos dokumentais, iš kurių matyti, kad beveik visos Europos Tarybos valstybės narės pripažįsta karo tarnybos atsisakymo dėl įsitikinimų principą. Iki šios dienos Teismas pripažino teisę atsisakyti karo tarnybos, ne tik tarnybos kariuomenėje, bet ir karinio pobūdžio tarnybos, dėl įsitikinimų, suteikiant šią teisę ir Jehovos liudytojams bei pacifistams.

90. Trečia, įstojusi į bylą šalis nurodė, kad valstybė privalo užtikrinti, jog pagarba karo tarnybos dėl įsitikinimų atsisakančio asmens sąžinės laisvei būtų suderinta su kitomis konkuruojančiomis teisėmis ir interesais. To, kad nebuvo pasiūlyta jokio kompromiso, pakanka, kad būtų pažeista sąžinės ir religijos laisvė. Be to, vien pasiūlyti kompromisą neužtenka; pasiūlymas turi būti sąžiningas ir teisingas. Kompromisu turi būti gerbiami karo tarnybos atsisakančio asmens įsitikinimai ir jame negali būti užslėpta bausmė.

2. Teismo vertinimas

a) Ar buvo įsikišimas

91. Teismas jau turėjo galimybę konstatuoti, kad pareiškėjų atsisakymas atlikti karo prievolę ar alternatyviąją tarnybą buvo jų religinių įsitikinimų išraiška, todėl jų nuteisimas už karo prievolės vengimą prilygo įsikišimui į jų laisvę išpažinti savo religiją, kurią garantuoja 9 straipsnio 1 dalis (žr. *Adyan ir kiti prieš Armėniją*, Nr. 75604/11, § 60, 2017 m. spalio 12 d.). Pripažindamas, kad šioje byloje pareiškėjas niekada nebuvo nuteistas, Teismas vis dėlto atkreipia dėmesį į savo praktiką, pagal kurią pareiškėjo prašymo pripažinti jį asmeniu, atsisakančiu atlikti karo prievolę dėl įsitikinimų, atmetimas gali būti laikomas įsikišimu į jo teisę į minties ir sąžinės laisvę, saugomą Konvencijos 9 straipsniu (žr. *Papavasilakis*, minėta pirmiau, § 50). Atsižvelgdamas į šios bylos faktus, Teismas neturi pagrindo abejoti, kad pareiškėjo prieštaravimas karo tarnybai pagrįstas „rimtu ir neįveikiamu konfliktu tarp pareigos tarnauti kariuomenėje ir asmens sąžinės ar jo gilių ir tikrų religinių ar kitokių įsitikinimų, kurie yra tokie įtikinami, rimti, nuoseklūs ir svarbūs, kad būtų taikomos Konvencijos 9 straipsnyje nustatytos garantijos“ (žr. šio sprendimo 8 punktą; taip pat žr. *Bayatyan*, minėta pirmiau, § 110).

92. Todėl Teismas konstatuoja, kad buvo įsikišta į pareiškėjo teisę į minties ir sąžinės laisvę, saugomą pagal Konvencijos 9 straipsnį. Toks įsikišimas nesuderinamas su 9 straipsniu, išskyrus atvejus, kai jis yra „nustatytas įstatymu“, juo siekiama vieno ar daugiau iš 9 straipsnio 2 dalyje nurodytų teisėtų tikslų ir jis yra „būtinas demokratinėje visuomenėje“ (žr., be

kitų, *İzzettin Doğan ir kiti prieš Turkiją* [DK], Nr. 62649/10, § 98, 2016 m. balandžio 26 d.).

b) Dėl įsikišimo pagrįstumo

(i) Ar įsikišimas numatytas įstatymu, siekiant teisėto tikslo

93. Teismas konstatuoja, kad apribojimas turėjo teisinį pagrindą, t. y. iš pradžių jis buvo pagrįstas Karo prievolės įstatymu, o vėliau – ir 2017 m. liepos 4 d. Konstitucinio Teismo nutarimu, atsižvelgiant į minėto teismo išaiškinimą dėl pareigos atlikti karo tarnybą (žr. šio sprendimo 11 ir 39 punktus).

94. Kaip matyti iš Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutarties pareiškėjo byloje, įsikišimas, t. y. įpareigojimas atlikti privalomąją karo ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, kyla iš konstitucinės piliečio pareigos (žr. šio sprendimo 29 punktą). Nors neatrodo, kad Vyriausybė konkrečiai taip tvirtintų, galima manyti, kad šia konstitucine pareiga siekiama užtikrinti visuomenės saugumą, taip pat apginti kitų asmenų teises ir laisves. Šiaip ar taip, Teismas mano, kad nebūtina galutinai nustatyti, ar šis tikslas buvo teisėtas 9 straipsnio 2 dalies prasme, nes, net jei taip ir buvo, įsikišimas bet kuriuo atveju buvo nesuderinamas su šia nuostata dėl toliau išdėstytų priežasčių (žr., *mutatis mutandis*, *Bayatyan*, minėta pirmiau, § 117).

(ii) Ar įsikišimas būtinas demokratinėje visuomenėje

95. Bendrieji minties, sąžinės ir religijos laisvės principai, kaip vienas iš Konvencijoje minimos „demokratinės visuomenės“ pagrindų, ir valstybių vertinimo laisvė šioje srityje buvo nustatyti byloje *Adyan ir kiti* (minėta pirmiau, §§ 63–65).

96. Teismas konkrečiai nurodė, kad bet kokia privalomosios karo tarnybos sistema užkrauna piliečiams didelę naštą. Ši našta priimtina, jei ji padalijama teisingai ir jei šios prievolės išimtys pagrįstos svariais ir įtikinamais argumentais. Sistema, kuri nustato piliečiams pareigą, galinčią turėti rimtų pasekmių asmenims, atsisakantiems karo tarnybos dėl įsitikinimų, pavyzdžiui, pareigą tarnauti kariuomenėje, neatsižvelgiant į poreikius, susijusius su asmens sąžine ir įsitikinimais, neužtikrintų teisingos visos visuomenės ir asmens interesų pusiausvyros (žr. *Bayatyan*, minėta pirmiau, §§ 124 ir 125).

97. Atsižvelgdamas į šios bylos faktus, Teismas pažymi, kad pareiškėjas, kaip Jehovos liudytojų narys, siekė būti atleistas nuo karo tarnybos ne dėl asmeninės naudos ar patogumo, o dėl savo tikrų religinių įsitikinimų ir šiuos motyvus nurodė savo 2015 m. pareiškime karinei institucijai (žr. šio sprendimo 8 punktą; taip pat žr. *Bayatyan*, minėta pirmiau, § 124).

98. Karinė institucija, kurios sprendimą patvirtino Krašto apsaugos ministerija (žr. šio sprendimo 10, 11 ir 14 punktus), atsisakė atleisti pareiškėją nuo karo tarnybos dėl priežasčių, kurios, nors ir buvo pagrįstos galiojančiu

teisiniu reglamentavimu, nustatė piliečiams pareigą, galėjusią turėti rimtų pasekmių karo tarnybos dėl įsitikinimų atsisakantiems asmenims, nesudarė galimybių taikyti jokių sąžine pagrįstų išimčių ir lėmė bausmes tokiems asmenims kaip pareiškėjas, atsisakiusiems atlikti karo tarnybą. Be to, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas paliko galioti karinės institucijos sprendimą (žr. šio sprendimo 28 punktą), per daug nesvarstęs, ar yra svarių priežasčių neatleisti pareiškėjo nuo pareigos atlikti privalomąją karo tarnybą arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą. Iš tikrųjų tokios analizės akivaizdžiai trūksta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendime, kuriame netgi teigiama, kad pareiškėjo socialinis statusas negali sukelti abejonų dėl jo pareigos atlikti karo prievolę (žr. šio sprendimo 30 punktą).

99. Šiuo atžvilgiu Teismas taip pat atkreipia dėmesį į naujesnę administracinio teismo praktiką, kurioje linkstama pabrėžti asmens konstitucinę pareigą valstybei, o ne jo teisę į religijos laisvę ir teisę atsisakyti karo tarnybos dėl įsitikinimų (žr. šio sprendimo 42 punktą). Kad ir kaip būtų, Teismas jau yra nurodęs, kad pliuralizmas, tolerancija ir plačios pažiūros yra „demokratinės visuomenės“ požymiai. Nors grupės interesai kartais turi nusverti asmens interesus, demokratija nereiškia, kad daugumos nuomonė visada turi dominuoti: reikia pasiekti pusiausvyrą, kuri užtikrintų teisingą ir tinkamą elgesį su mažumų atstovais ir padėtų išvengti piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi. Taigi valstybės pagarba religinės mažumos, pavyzdžiui, tokios, kuriai priklauso pareiškėjas, įsitikinimams, suteikiant jai galimybę tarnauti visuomenei pagal savo sąžinę, galėtų užtikrinti darnų ir stabilų pliuralizmą ir skatinti religinę darną bei toleranciją visuomenėje (žr. *Bayatyan*, minėta pirmiau, § 126).

100. Dėl Vyriausybės nurodytos galimybės atidėti karo prievolės vykdymą Teismas gali tik pažymėti, kad ši galimybė yra tik laikinas sprendimas, kaip tvirtina pareiškėjas, ir, kaip paaiškino Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, ji reikalauja tokių veiksmų (pavyzdžiui, pareiškėjas privalo pateikti prašymą pripažinti jį tinkamu karinei tarnybai, žr. šio sprendimo 30 punktą *in fine*), kurie atrodo nesuderinami su pareiškėjo teise atsisakyti karo tarnybos dėl įsitikinimų.

101. Galiausiai Vilniaus apygardos administracinis teismas, panaikindamas karinės institucijos sprendimą, nurodė, kad karinė institucija visiškai nenagrinėjo pareiškėjo prašymo atlikti alternatyviąją civilinę tarnybą (žr. šio sprendimo 21 punktą). Kad jo skundas pagal Konvencijos 9 straipsnį nebuvo pakankamai išnagrinėtas nacionaliniu lygmeniu, pareiškėjas pažymėjo savo apeliaciniame skunde Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui, kuriame jis taip pat nurodė, kad Konstitucinio Teismo 2017 m. liepos 4 d. nutarimu buvo išspręstas tik visų religinių konfesijų dvasininkų atleidimo nuo karo tarnybos klausimas, tačiau liko neišspręstas civilinės tarnybos klausimas (žr. šio sprendimo 25 ir 26 punktus).

102. Teismo nuomone, tokia privalomosios karinės tarnybos sistema neužtikrina teisingos visos visuomenės interesų ir pareiškėjo, kuris niekada apskritai neatsisakė vykdyti savo pilietinių pareigų, interesų pusiausvyros. Priešingai, pareiškėjas aiškiai prašė valdžios institucijų suteikti jam galimybę atlikti alternatyviąją civilinę tarnybą (žr. šio sprendimo 8 ir 25 punktus), nes dėl įtikinamų priežasčių buvo pasirengęs lygiai dalytis visuomenine našta su privalomąją karinę tarnybą atliekančiais tėvynainiais, atlikdamas alternatyviąją civilinę tarnybą (žr., *mutatis mutandis*, *Bayatyan*, minėta pirmiau, § 125).

103. Toliau Teismas įvertins alternatyviąją krašto apsaugos sistemą, kuri, pareiškėjo nuomone, neturi tikros civilinės tarnybos požymių, o Vyriausybę ją laiko tinkama alternatyva privalomajai pradinei karo tarnybai.

104. Prieš 11 metų Teismas pažymėjo, kad beveik visos Europos Tarybos valstybės narės, kuriose buvo ar vis dar yra privalomoji karinė tarnyba, įvedė alternatyvas šiai tarnybai, siekdamos išspręsti galimą asmens sąžinės ir karo prievolės konfliktą. Todėl to nepadariusi valstybė turi tik ribotą vertinimo laisvę ir privalo pateikti įtikinamų ir svarbių priežasčių bet kokiam apribojimui pateisinti. Visų pirma ji turi įrodyti, kad įsikišimas nustatytas dėl „neatidėliotino socialinio poreikio“ (žr. *Bayatyan*, minėta pirmiau, § 123, ir ten nurodytą teismo praktiką).

105. Teismas taip pat nusprendė, kad Konvencijos 9 straipsnyje garantuojama teisė atsisakyti karo tarnybos dėl įsitikinimų būtų iliuzinė, jei valstybei būtų leista organizuoti ir įgyvendinti savo alternatyviosios tarnybos sistemą taip, kad nei teisiškai, nei praktiškai nebūtų nustatyta tikrai civilinio pobūdžio alternatyva karinei tarnybai, kuri nebūtų bauginamojo ar baudžiamojamo pobūdžio. Todėl būtina nustatyti, ar alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba, kurią pareiškėjas galėjo atlikti bylai reikšmingu metu, atitiko šiuos reikalavimus (žr. *Adyan ir kiti*, minėta pirmiau, § 67).

106. Teismas pripažįsta, kad alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą atliekančių asmenų darbas yra civilinio pobūdžio; tačiau tai neturi jokios reikšmės. Byloje *Adyan ir kiti* (minėta pirmiau, § 68) Teismas nusprendė, kad „atliekamo darbo pobūdis yra tik vienas iš veiksnių, į kuriuos reikia atsižvelgti sprendžiant, ar alternatyvi tarnyba yra tikrai civilinio pobūdžio. Sprendžiant šį klausimą taip pat gali būti svarbūs tokie veiksniai kaip pavaldumas, kontrolė, taikytinos taisyklės ir apipavidalinimas.“

107. Šioje byloje Teismas remiasi keliais Vyriausybės nutarimu Nr. 206 patvirtinto alternatyviosios krašto apsaugos tarnybos tvarkos aprašo aspektais (žr. šio sprendimo 37 punktą), taip pat tam tikromis Karo prievolės įstatymo nuostatomis, pagal kurias ši tarnyba yra tiesiogiai pavaldi kariuomenei ir jos kontroliuojama, todėl ši tarnyba yra panaši į tarnybą, kuri nagrinėta byloje *Adyan ir kiti* (minėta pirmiau). Visų pirma jis nurodo šiuos aspektus: 1) asmenys, atliekantys alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, visame Karo prievolės įstatyme ir Tvarkos apraše vadinami karo prievolinkais ir (arba) šauktiniais; 2) atliktino darbo pobūdį nustato karo prievolę administruojanti institucija (Tvarkos aprašo 6 ir 8 punktai; Karo prievolės įstatymo 17

straipsnio 2 dalis); 3) jei nėra galimybės skirti civilinio darbo, „karo prievolinkas atlikti alternatyviąją tarnybą skiriamas krašto apsaugos sistemos institucijose“ (Tvarkos aprašo 9 punktas); 4) „karo prievolinką“ į jam paskirtą darbo vietą palydi karo prievolę administruojančios institucijos specialistas, jam taikomos tokios pačios „aprūpinimo sąlygos (išskyrus aprūpinimą gyvenamąja patalpa ir aprangą) kaip ir „karo tarnybos kariams“ (Tvarkos aprašo 12 ir 13 punktai; Karo prievolės įstatymo 16 straipsnio 5 dalis); 5) įstaigos, kurioje „karo prievolinkas“ atlieka tarnybą, vadovas nedelsdamas raštu informuoja karo prievolę administruojančią instituciją apie „karo prievolinko <...> skyrimą į pareigas, nurodo jų pobūdį, sąlygas ir darbo laiką“ ir pateikia karo prievolę administruojančiai institucijai „karo prievolinko“ mėnesinį „tarnybos laiko žiniaraštį“ (Tvarkos aprašo 14 ir 20.4 punktai); 6) alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą atliekantis „karo prievolinkas“ už drausmės pažeidimus negali būti atleistas iš pareigų įstaigos vadovo iniciatyva be karo prievolę administruojančios institucijos sutikimo (Tvarkos aprašo 22 punktas). Be to, pagal Karo prievolės įstatymo 26 straipsnį (žr. šio sprendimo 33 punktą), mobilizacijos atveju „karo prievolinkai“, atliekantys „alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą“, gali būti „pašaukti atlikti karo tarnybą“. Šios pastabos rodo, kad alternatyvioji krašto apsaugos tarnyba yra neatsiejamai susijusi su karine tarnyba, todėl negali būti vertinama kaip atskira civilinė tarnyba.

108. Tai nėra vien tik Teismo nuomonė. Tokios pačios pozicijos 2018 m. laikėsi ir Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas pranešime apie žmogaus teisių padėtį Lietuvoje, pabrėžęs, kad Lietuva „turėtų užtikrinti, kad Karo prievolės įstatyme atsisakymas atlikti karo tarnybą dėl įsitikinimų būtų numatytas pagal Pakto 18 ir 26 straipsnių reikalavimus, užtikrinant, kad būtų alternatyva karinei tarnybai, kurią būtų galima atlikti ne karinėse struktūrose ir karinėms struktūroms nevadovaujant“ (žr. šio sprendimo 46 punktą).

109. Teismas taip pat yra nusprendęs, kad valstybėms leidžiama nustatyti procedūras, skirtas „įvertinti asmens įsitikinimų rimtumą ir užkirsti kelią bet kokiam asmenų, galinčių atlikti karo tarnybą, piktnaudžiavimui galimybe būti atleistiems nuo tarnybos“ (žr. *Papavasilakis*, minėta pirmiau, § 54). Drauge valstybių pozityvioji pareiga neapsiriboja vien užtikrinimu, kad jų vidaus teisinėje sistemoje būtų nustatyta prašymų suteikti karo tarnybos dėl įsitikinimų atsisakančio asmens statusą nagrinėjimo procedūra. Ji apima ir pareigą užtikrinti veiksmingą ir prieinamą procedūrą tokiems klausimams ištirti (žr. *Savda prieš Turkiją*, Nr. 42730/05, § 98, 2012 m. birželio 12 d.). Viena iš pagrindinių sąlygų, kad tyrimas būtų laikomas veiksmingu, yra jį atliekančių asmenų nepriklausomumas (žr. *Djagilev prieš Rusiją*, Nr. 49972/16, § 63, 2020 m. kovo 10 d.). Šioje byloje, nors ir pripažindamas, kad pareiškėjas neprieštaravo Vyriausybės nurodytai Komisijos sudėčiai (žr. šio sprendimo 82 ir 86 punktus), Teismas negali nepastebėti, kad pagal Karo prievolės įstatymo 17 straipsnio 3 dalį (žr. šio sprendimo 33 punktą) ir kaip pripažino Vyriausybė (žr. šio sprendimo 85 punktą), Komisijos sprendimas

yra tik rekomendacija, perduodama karo prievolę administruojančiai krašto apsaugos sistemos institucijai, kuri priima galutinį sprendimą, ar karo tarnybos dėl įsitikinimų atsisakančio asmens prašymas leisti atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą yra pagrįstas, ar ne.

110. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas konstatuoja, kad Lietuvos sistema neužtikrino teisingos visuomenės ir pareiškėjo, turinčio gilius ir tikrus įsitikinimus, interesų pusiausvyros. Todėl demokratinėje valstybėje nebuvo būtina nepripažinti pareiškėjo teisės atsisakyti karo tarnybos dėl įsitikinimų.

111. Todėl buvo pažeistas Konvencijos 9 straipsnis.

II. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

112. Konvencijos 41 straipsnyje nustatyta:

„[j]eigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.“

A. Žala

113. Pareiškėjas pareikalavo atlyginti 2 000 eurų (EUR) dydžio neturtinę žalą.

114. Vyriausybė reikalaujamą sumą laikė pernelyg didele, tačiau nenorėjo spėlioti, kokia suma galėtų būti laikoma teisinga už tariamas kančias, jei tokių buvo.

115. Teismas vertina, kad pareiškėjas dėl konstatuoto pažeidimo patyrė neturtinę žalą. Atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, Teismas mano, kad tokią žalą pakankamai atlygina Konvencijos 9 straipsnio pažeidimo konstatavimas.

B. Bylinėjimosi ir kitos išlaidos

116. Pareiškėjas taip pat pareikalavo 5 000 EUR bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms, patirtoms Teisme, atlyginti.

117. Vyriausybė šį reikalavimą laikė nepagrįstu.

118. Atsižvelgiant į Teismo praktiką, bylinėjimosi ir kitų išlaidų atlyginimas pareiškėjui priteisiamas tik tuo atveju, jei nustatoma, kad jos buvo išties patirtos, būtinos ir pagrįsto dydžio. Nagrinėjamu atveju, atsižvelgdamas į turimus dokumentus ir pirmiau nurodytus kriterijus, Teismas mano, kad pagrįsta pareiškėjui priteisti 3 000 EUR bylinėjimosi Teisme išlaidoms padengti ir bet kokius šiai sumai taikytinus mokesčius.

C. Palūkanos

119. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* peticiją priimtina.
2. *Nusprendžia*, kad buvo pažeistas Konvencijos 9 straipsnis.
3. *Nusprendžia*, kad teisės pažeidimo pripažinimas savaime yra pakankamas ir teisingas atlyginimas už pareiškėjo patirtą neturtinę žalą.
4. *Nusprendžia*:
 - a) kad atsakovė valstybė per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi pareiškėjui sumokėti 3 000 EUR (tris tūkstančius eurų) ir bet kokius pareiškėjui taikytinus mokesčius bylinėjimosi ir kitoms išlaidoms atlyginti;
 - b) kad nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įsipareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.
5. *Atmeta* likusią pareiškėjo reikalavimo dėl teisingo atlyginimo dalį.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2022 m. birželio 7 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Hasan Bakırcı
Kancleris

Jon Fridrik Kjølbro
Pirmininkas